

Zoran Roško: *Paranoidnije od ljubavi, zabavnije od zla: reklame postojanja i halucinogene istine – rekreacijska teorija za unutarinja tijela*. Naklada MD, 2002.

Paranoidnije od ljubavi, zabavnije od zla: reklame postojanja i halucinogene istine – rekreacijska teorija za unutarinja tijela (Naklada MD, Zagreb, 2002., 283 stranice) knjiga je teoretičara Zorana Roška, “delirično putovanje kroz unutarnji i vanjski svemir, *trip* kroz zečju rupu globalne kulture post-svega” (Steven Shaviro, na korica knjige). Pored tekstualnog dijela knjiga sadrži i “attachment” – 14 ilustriranih stranica u kojima Roško i njegov likovni suradnik, Zoran Beroš, parodiraju diskurs reklame – te autorovu “autorecenziju” knjige. Roško je urednik emisije *Alternet* na Trećem programu Hrvatskoga radija i jedan od urednika u časopisima *Zarez* i *Libra Libera*.

Svijest je ekran

Među mislećim ljudima u Hrvatskoj zasigurno postoji značajan broj onih koji na temelju pozitivnih civilizacijskih stečevina pokušavaju na raznim područjima promišljati promjene u suvremenom svijetu. To se odnosi kako na značajne teorijske dosege tako i na promjene u svakidašnjem životu. Rjeđi su, međutim, oni koji pokušavaju spojiti teorijske i životne tijekove i motriti međuovisnost ovih dvaju niza odvojenih područja. Teškoća je tim veća ako znamo da su dominantna

područja, poglavito akademske humanistike, zaglavila u slijepoj ulici apstraktne metateorijske samodostatnosti s jedne strane, a da se zbivanja u svijetu medija, znanosti, umjetnosti i svakodnevnog života počinju zbivati neuhvatljivom brzinom. Tako je sve očitiom postala potreba za knjigom koja će s jedne strane prezentirati suvremene teorijske uvide o širokom spektru pojava suvremenog svijeta u previranju, a s druge strane pokušati dati neki okvir svim tim, kod nas slabo poznatim zbivanjima i autorima.

Knjiga Zorana Roška najbolji je primjer kako je to moguće učiniti i u našim skučenim intelektualnim i izdavačkim prilikama. Riječ je o izazovnom i kompleksnom djelu, koje je, usudili bismo se reći, višestruki presedan na našoj intelektualnij pozornici. Roško se u svojoj prvoj knjizi odvažio na gotovo “nemoguću misiju”: u istom mahu dati zabavan, vrijedan i iscrpan kompendij suvremenih ideja i autora s raznih, naizgled nespojivih, redom rubnih i kod nas slabo poznatih područja, i istovremeno sintetizirati i produbiti cijelu problematiku dajući joj, koliko je to moguće suvisao teorijski obris. Tako se ovdje mogu dobiti gotovo enciklopedijski informativne, ali puno zabavnije i neformalnije informacije o suvremenim

prirodno-znanstvenim otkrićima, post-moderni, cyber-kulturi, hipertekstu, kiborzima, new-age-u, misticizmu, zenbudizmu i taoizmu, suvremenoj rubnoj književnosti, pop-kulturi, medijima, reklamama, televiziji, lacanovskoj psihoanalizi, filozofiji, itd. Popis autora se kreće od već poznatih Lacana, Baudrillarda, Lyotarda, Žižeka, Donne Haraway do kod nas manje poznatih Kena Wilbera, Marka Deryja, Stevena Shavira, Hakima Beya, Kodwoa Es-huna, i mnogih drugih. Nije, dakako, riječ o nabacanim pojmovima i autorima, nego o smisleno povezanim temama koje kroz prizmu autora i ideja prikazuju suvremni duhovni i civilizacijski krajolik Zapada na prijelazu stoljeća.

Autorski stil koji je Roško izabrao posebna je tema. Svjestan da nema smisla o životnim i paradoksalnim pojavama teško ukrotive suvremenosti govoriti sterilnom akademskom akribijom, Roško se, za veći dio knjige odlučio poslužiti nadahnutim poetskim stilom, punim žestokih slika, paradoksa, radikalnih tvrdnji i vizija koje će, moramo to odmah reći izazvati kontraverzne reakcije. Skloni smo ipak tvrditi da je ovaj postupak uspio, i da je ta smjela forma u skladu sa često bizarnim i paradoksalnim pojavama koje autor opisuje. Sporadična isforsiranost stila i možebitne nepotrebno radikalne metafore ne mogu dovesti u pitanje sveukupan dojam. Tako smo dobili rijetku knjigu u kojoj se može govoriti o uspjelom spoju sasvim relevantne teorije, zabavnog ali i smjelog poetskog izričaja, pa će se možda i kod nas uvriježiti termin "poetike teorije", donedavno potpuno nezamisliv i najsmjelijim vizionarima, a dosada ili

uzbudljivost ideja možda postanu značajniji kriteriji u procjeni njihove vrijednosti. Treba također reći i da su dizajn kao i grafičko rješenje knjige u funkciji informacije koju autor i na taj razni želi sugerirati čitatelju koji se tekstom treba služiti kao kompjutorom – time smo dobili cjelovit vizualno-literarni uradak.

Knjiga je sastavljena od četiri dijela kojima predgovor i zadnji dio čine teorijski okvir, dok prvo i drugo poglavlje daju prikaz fenomena idejne i civilizacijske scene suvremenosti. A taj krajolik pruža jednu značajno izmijenjenu sliku od onoga što nam naša uvriježena uvjerenja sugeriraju. Služeći se terminologijom, prije svega Baudrillarda, Roško radikalizira postmoderno stajalište i nastavlja tamo gdje je, primjerice Baudrillard zastao. Sada već više nije riječ o samo trećem poretku simulakra nego o svijetu koji se nadaje kao reklama, i o paranoji kao jedinjoj spoznajnoj metodi u tom svijetu. Postojanje je zamijenjeno telepostojanjem, a stvarnost hiperstvarnošću. U tom virtualnom i digitaliziranom krajoliku televizija postaje stvarnijom od zbilje i najbližavijom djelatnom metaforom za novi oblik postojanja. Naša svijest je ekran, a mogući, čak poželjni modusi odnošenja su električna i digitalna sučelja. Cyber-prostor je nova dimenzija digitalne virtualne stvarnosti, koja među mnogim drugim (zapravo svi oblici zbilje su virtualni), postaje dominantna. Tim električnim svijetom kroče post-ljudi, spremni postati kiborzima, krajnjim utjelovljenjima bio-tehnologije: organskim sintetizama čovjeka i stroja. Promjene u tehnologiji traže i promjene u svijesti. Da bismo postali kiborzima, nije do-

voljan tehnički implantat, nego i svijest – mogućnost i potreba da razumijemo perspektivu stroja, ali i da zamislimo ljudsko biće kao ono koje je oduvijek bilo strojem.

Bilo bi ipak naivno vjerovati da se nova civilizacija svodi na tehnološko napredni, cyber new age. Roško tvrdi da nam reklame, televizija, hiperstvarnost, paranoja i digitalni cyberspace omogućuju jasan uvid u činjenicu koja je oduvijek bila nazočna u ljudskoj civilizaciji: potrebu otvaranja čovjekove svijesti prema drugim, paralelnim svjetovima, prema kojima je antropocentrički i racionalni Novi vijek bio okrutno nepravedan. U klasičnoj filozofijskoj terminologiji, riječ je o starom problemu odnošenja subjekta i objekta, pri čemu ulogu subjekta igra novovjekovi racio, a ulogu objekta svekolika priroda, ili čak nama danas Nepoznat Netko.

Koristeći stečevine dekonstrukcijske i lakanovske kritike diskurzivnih praksi novovjekovog racionalnog subjekta, i u tom pogledu naročito rad Slavoj Žižeka, Roško će opet otići korak dalje i svojevršnom kritikom postmoderne kritike pokušati iskoračiti u do sada nepoznati prostor objekata. Lakanovska se kritika bavila prije svega subjektivim simboličkim svijetom i procesom semioze koji njime vlada. Dekonstruirajući značenja koja su nastajala na tom području ta je kritika došla u slijepu ulicu porođivši svojevršni nihilizam – iza razobličjenih utvara sublimnoga leži naprosto Praznina. Prema Rošku, može se prihvatiti lakanovska kritika semioze, jedini je problem što je ona redukcionistička, pogotovo ako se diskurzivne prakse proglašavaju jedinom razinom zbilje,

ma kakva ona bila. Roško, međutim, tvrdi da pored simboličkog svijeta semioze postoji čitav niz drugih dimenzija koje nam u lakanovskoj perspektivi ostaju nedostupne. A upravo su te dimenzije one u kojima i kroz koje se odvija “ekstaza objekata” u ljudskom iskustvu, jedan sasvim novi svijet s kojim bismo tek trebali naučiti komunicirati. Objekti se ljudskome iskustvu nadaju teleprisutno, kao emergentni intenziteti iskustva, onkraj svijeta značenja, pa njihov govor lakanovska kritika ne opaža. Fraktali paranoidnog užitka načini su komunikacije s tim nepoznatim i paradoksalnim svijetom.

Primjer za nedostatnost ove, kako je Žižek zove, anamorfličke analize jest činjenica da iako znamo da je reklama simulakrum svih simulakruma, i dalje ostajemo fascinirani njome, sada ne više njezinim značenjem, nego vrijednošću toga značenja, koje djeluje u sasvim drugome registru iskustva. Kako bi rekao Steven Shaviro, svaki je simulakrum zbiljskiji od svake zbilje upravo zato što znamo da je simulacija a i dalje smo njime opčinjeni. U tom pogledu, reći će Roško, fascinacija prethodi svakom značenju, baš kao što simulacija prethodi zbilji.

Svijet je objekata *terra incognita*, sve ono što izaziva istovremeno nelagodu i užitak, što je paradoksalno, i blisko i daleko, i svjesno i nesvjesno, i poznato nepoznato. Ukoliko je postmoderna inzistirala na pravu na artikulaciju onoga Drugoga, ali ipak u ljudskome svijetu (manjine, potlačeni, žene, homoseksualci, ugrožene rase, itd.), posredstvom newageovske, ekološke svijesti, Roško zastupa potrebu otvaranja čovjekova svijeta prema cijelome poznatom i nepoznatom uni-

verzumu, koji čine živa i neživa priroda, izvanzemaljci, svijet nepriznate istočne i zapadne duhovnosti, nove tehnologije i svijet strojeva, kiborzi itd. Samo je na taj način moguće izbjeći slijepu ulicu postmoderne i teorijski nihilizam koji je ovladao u dominantnim teorijskim krugovima akademskog Zapada.

Nema sumnje da je Zoran Roško napisao provokativnu ali i slojevitu knjigu koja će izazvati kontraverzne reakcije. Neki će njegov radikalni stil doživjeti agresivnom samoreklamom i nepotrebnim prenavljanjem, a neki kao zabavnu objavu smjeloga uma koji u pustinji sterilnosti i dosade predstavlja spasonosnu oazu. Pravovjerni postmodernisti s negodovanjem će primiti njegovo očijukanje sa cyber-kulturom, a ovi drugi s pozitivnim stečevinama new-agea ili transpersonalnom filozofijom i integralnom duhovnošću. I doista, ako nam promakne bitna tendencija autora, a to je iskorak iz slijepo ulice postmoderne sterilnosti, na površini će svatko naći dovoljno materijala za kritiku. Uostalom, Roško je knjigu napisao za svakoga: ona se

može čitati fragmentarno, i u njoj ćemo naći obilje informacija o autonomnim pojavama kao što su hipertekst, cyberpunk, reklama ili televizija, kao i intervju sa Stevenom Shavirom ili prikaz rada Hakima Beya i sličnih, rubnih pojava na svjetskoj intelektualnoj sceni. Zahtjevniji će čitatelj imati priliku iskušati svoje strpljenje i sposobnost apstrakcije u trećem poglavlju, koje predstavlja teorijski *hard core*, i koje kao takvo potpuno odudara od komunikativnosti prvih dvaju poglavlja. Ali, kroz sve se dijelove provlači jedna jedinstvena nit koja se mora uočiti, a to je pokušaj duhovnog iskoraka iz dotrajale barke postmodernizma.

Slagali se mi s autorom ili ne, činjenica je da je pred nama, usudujemo se reći prva domaća post-post-moderna knjiga, koja po količini informacija, sposobnosti elaboracije i moći sinteze može stati uz bok svojim svjetskim suvremenici, u mnogočemu ih nadilazeći. A za naše prilike to je dovoljno da ovo djelo proglasimo događajem godine u domaćoj teoriji.

Siniša Nikolić

Geza Stantić i suradnici: *Politika u programu HTV-a / Politics in Croatian Television Programs*, Zagreb, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, 2003., 253 str. (hrvatsko izdanje) 169 str. (englesko izdanje)

U knjizi "Politika u programu HTV-a" prikazani su rezultati istraživanja koje je provelo Vijeće za medije Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava. Istraživanjem su se željele

ispitati tri temeljne demokratske funkcije Hrvatske televizije: funkcija informiranja javnosti, funkcija kontrole i kritike vlasti i funkcija društvenog foruma. Željelo se utvrditi je li i koliko

je promijenjen program Hrvatske televizije nakon trećesiječanjskih političkih promjena: služi li program prvenstveno javnosti – ljudima, pri njihovoj orijentaciji u mreži društvenih i političkih odnosa, te pri uključivanju u javne poslove i političko odlučivanje ili je i dalje ostao pod utjecajem i u službi Vlade, političkih stranaka i drugih moćnih korporacija. U tom kontekstu trebalo je utvrditi, u kojoj mjeri udovoljava specifičnim potrebama hrvatskog društva u poratnom vremenu, kao što su unapređivanje tolerancije, multikulturalizma i suživota etničkih zajednica.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela. U prvom dijelu “Analiza sadržaja programa Hrvatske televizije autorica Anka Marinović Bobinac analizira rezultate jednomjesečnog sustavnog praćenja programa Hrvatske televizije koji je emitiran u studenom 2002. godine. Istraživanje se nastavlja na istraživanje Evaluacija rada Hrvatske nacionalne televizije iz 1999., rezultati kojeg su poslužili za komparaciju. U razdoblju od trideset dana sustavno je promatrano pet vrsta programa HTV-a: informativni, politički, dokumentarni, obrazovni i zabavni. U istraživanju je korištena standardna metoda kvantitativne analize sadržaja.

Rezultati istraživanja pokazuju da je promijenjeni društveno-politički kontekst nakon siječanjskih izbora 2000. utjecao na promjene u programu Hrvatske televizije u cjelini, u odnosu na razdoblje 1999. Nije uočena dominacija stavova aktualne vlasti ni u jednom od promatranih programa. Nije prepoznatljiv referentni okvir koji bi upućivao na više ili manje vidljivo kontinuirano prisutno ideološko ozra-

čje koje bi bilo posredovano od vladajuće koalicije stranaka. Rezultati pokazuju da je Hrvatska televizija primjetno depolitizirana u smislu zastupljenosti političkih stranaka u odnosu na 1999. godinu i da je emocionalno opterećen jezik (proizvodnja samo dobrih vijesti) zamijenjen jezikom normalizacije (dominantnost vrijednosno neutralnih vijesti). Ali isto tako, niz indikatora pokazuje da se u monitoriranim programima osjeća politički utjecaj dominantnih stavova iz devedesetih godina, dakle kontinuitet u prisustvu povijesnog diskursa, tradicionalnih i konzervativnih vrednota kao što je etnocentrizam i nacionalizam, apostrofiranje ratne časti (branitelji, Domovinski rat, Janko Bobetko, Haški sud). Manje je prisutan nacionalistički govor i govor mržnje.

U drugom dijelu knjige, pod naslovom “Profesionalni kriteriji selekcije vijesti u HTV-u”, autori Geza Stantić i Tena Perišin analiziraju sam medij i to onaj segment njegove unutarnje strukture koji oblikuje ono što gledatelj vidi na ekranu, s naglaskom na selekciji vijesti. Autori ističu postojanje temeljnog profesionalno-etičkog supstrata u hrvatskom tv-novinarstvu, s naglaskom da rutinske procedure selekcije nisu dovoljno profesionalne, da se pri selekciji vijesti, vjerojatno najosjetljivijem segmentu informativne funkcije televizije, profesionalni standardi primjenjuju nedostatno.

Geza Stantić i Viktorija Popović u trećem poglavlju knjige pod naslovom “Polustrukturirani intervju: ostvarivanje političkih funkcija hrvatske televizije”, preko intervjua s odabranim sugovornicima interpretiraju podatke o tome kako se kod nas načelno shva-

ćaju temeljne demokratske funkcije televizije (političke funkcije televizije), kako se percipira njihova realizacija u programu Hrvatske televizije i koji čimbenici utječu na realizaciju političkih funkcija televizije. Kriteriji za izbor sugovornika bili su: njihova prepoznatljivost i ugled u struci, i njihova pozvanost (s obzirom na profesiju i društvenu ulogu) da govore o televiziji, s tim da su sugovornici različitih profesija i svjetonazora. Slijede neki od važnih zaključaka: HTV je najvažniji čimbenik javnog mnijenja u zemlji; ključno pitanje prinosa HTV-a demokratskom životu zemlje je poštovanje profesionalnih i etičkih pravila novinarstva, ponajprije neutralnosti i objektivnosti; realizacija informativne funkcije HTV-a ocjenjuje se najslabije, mnoštvo je prigovora; ostvarivanje funkcije foruma ocjenjuje se povoljnije od funkcije informiranja; politika se u programu ne prikazuje kao djelatnost u interesu općeg dobra, već kao neprekidno nadmetanje personaliziranih koncepata i lidera u borbi za vlast, kao “apsurdni teatar taštine”; Televizija vidno zagovara konzervativne

društvene vrijednosti; nacionalni identitet se njeguje na staromodan, površan i prigodničarski način; odnos Televizije prema nevladinom sektoru vrlo je loš; mogućnost kritike vlasti sada je najveća u povijesti HTV-a, no kritika nije dovoljno zrela; koncentracija moći koju ostvaruje Televizija zahvaljujući tome što nema prave konkurencije nepoželjna je i potencijalno opasna za demokratski razvitak...

U četvrtom poglavlju naslova “Medijsko-politički komentari rezultata istraživanja i preporuke” Geza Stantić sažima temeljne nalaze čitavog projekta.

Knjiga “Politika u programu HTV-a” vrijedan je doprinos razmišljanjima i debatama o javnoj televiziji, slobodi medija, osobito u vrijeme kada je, privatizacijom “treće mreže”, učinjen iskorak prema uspostavljanju dualističkog sustava u oblasti televizije, u vrijeme za naše prilike sasvim novih iskušenja koja neposredna budućnost nosi ostvarivanju političkih i ostalih bitnih funkcija javne televizije.

Ankica Marinović Bobinac

9. medijski forum: *Medien im Clinch: Konflikte und Konfliktprävention / Mediji u klinču: konflikti i njihova prevencija*, Bern, 25. kolovoza / Zürich, 26. kolovoza 2003.

Švicarska nevladina organizacija “Forum Ost-West”, koja se bavi međunarodnim odnosima i položajem Švicarske, posebice različitim aspektima razvoja civilnog društva, organizirala je 9. medijski forum – *Medien-*

forum, namijenjen “medijskim djelatnicima i političarima s Istoka i Zapada”. Skup je održan pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Švicarske Konfederacije Pascala Couchepina, zatim uz potporu pojedinih ministar-

stava i agencija te sponzorstvo švicarskih banaka i zaklada. U sadržajnoj dvodnevnoj raspravi o temi “Mediji u klinču: konflikti i njihova prevencija” sudjelovali su uglavnom domaći novinari, sveučilišni profesori, savjetnici i političari, a govorili su o vlastitim iskustvima te određenim poukama i porukama o visokoj međuovisnosti javnog djelovanja u aktualnim globalnim uvjetima. Osim domaćih i inozemnih stručnjaka te diplomata akreditiranih u Švicarskoj Konfederaciji, na skupu su bili i predstavnici hrvatskog Veleposlanstva u Švicarskoj – veleposlanik dr. Mladen Andrić i drugi tajnik Ivan Bušić.

Forum je otvoren u Bernu, 25. kolovoza ove godine, a nakon uvodnih predavanja, raspravljalo se o temi “Medijsko izvješćivanje iz konfliktnih područja”. Švicarski novinari su govorili o svojim izvjestiteljskim iskustvima iz Afganistana, Iraka i drugih konfliktnih područja te su temeljem toga pokušali prenijeti određene zaključke i pouke.

Između ostalih je sadašnji izvjestitelj švicarskog radija i televizije SF DRS iz Moskve Gregor Sonderegger govoreći o radu novinara u Afganistanu, odakle je i osobno izvješćivao, istaknuo kako je tada “novinskim kućama bilo važnije izvješćivati s mjesta događaja, a manje važno doznati što se doista događa”. Ustvrdio je da se nekoliko novinara koristilo čak i lažima kako bi uopće poslali neku vijest, pa su neki čak plaćali vojnike tzv. Sjeverne alijanse da pucaju topom u prazno, kako bi ih snimili i poslali “vijest o sukobima”.

Ugledni švicarski novinar Ulrich Tilgner, negdašnji izvjestitelj iz Bagdada švicarske SF DRS i njemačke

ZDF, pokušao je na primjeru Iraka govoriti o novoj ulozi medija u ratu, i upozoriti kako “izvješćivanje iz konfliktnih područja nije opasno samo za novinare nego ponajviše za *istinu*, jer informacija, poluinformacija ili dezinformacija postaju važno oružje u ratu”. U tom je smislu naveo primjer kako bi uvijek kad bi se u medijima pojavile glasine da bi Saddam Husein pri obrani Bagdada mogao upotrijebiti kemijsko i biološko oružje, iz Pentagona počeo pritisak na novinare da napuste moguće ratno područje. Podsjetio je i na američku (medijsku) prijetnju specijalnom bombom (“majka svih bombi”) koja nije nikada upotrijebljena, nego je očito služila kao prijetnja moralu iračkih vojnika i svojevrsni odgovor na lažnu Saddamovu najavu da će Iranci do posljednjega čovjeka braniti Bagdad u uličnim borbama. Tim i sličnim primjerima nastojao je potvrditi svoju tezu prema kojoj su se “mediji i s jedne i s druge strane od početka rata u Iraku koristili kao sredstvo psihološkog rata”. Dodatno tvrdi i da je američko-britanska koalicija – kako bi ostvarila propagandne ciljeve – poduzimala i neke potpuno simbolične i/ili beznačajne akcije, što se u zapadnim medijima predstavljalo kao važno napredovanje koalicijskih postrojba. Ulrich Tilgner sada izvješćuje iz Irana i u aktualnoj politici SAD prema Iranu vidi sličnosti sa situacijom koja je prethodila ratu u Iraku. Kao primjer navodi da SAD optužuje Iran za naružavanje islamskih terorista radi djelovanja protiv Zapada, a previda činjenicu da nijedna zemlja nije uhitila toliko članova Al-Qaide kao što je to učinio Iran (!). Istodobno je mišljenja da se u Pentagonu planira rat protiv

Irana, ali ne želi prognozirati hoće li i kada rata biti, jer "to sada ne znaju ni oni koji planiraju rat". Zaključio je da upravo novinari odlučuju hoće li šutjeti o svojim pretpostavkama ili otvoreno progovoriti da bi se pokušali spriječiti eventualni ratovi.

A Dietrich Schlegel ("Reporter bez granica") prenio je neka svoja iskustva i iskustva kolega u ratnom izvješćivanju. Prof. dr. Luci Hribal iz Instituta za masovne komunikacije i istraživanje medija Sveučilišta u Zürichu ponudila je pojedine koncepcijske modele kako se pripremati za medijsko praćenje konfliktnih situacija. Novinarka Marlene Schneiper iz švicarskog "Tages-Anzeigera" govorila je o ratovima u području bivše Jugoslavije, svojim novinarskim iskustvima i dojmovima iz Bosne i Hercegovine te o epilogu u Haagu i odjecima u javnosti.

Održana je i novinarska radionica o pitanju kako potpunije prepoznati probleme, odnosno zainteresirati i dodatno senzibilizirati javnost, ali i vlastite urednike i redakcije, s konkretnim sugestijama za obrazovanje i praktični rad novinara.

Drugi dan Foruma održao se u Zürichu, gdje se o temi "Doprinosi politike i diplomacije prevenciji krize: mogućnosti i preduvjeti" nastojalo koncepcijski razjasniti mehanizme suvremenih konflikata te instrumente posredovanja i pregovaranja. Uvodno je govorio bivši zastupnik u švicarskom parlamentu i potpredsjednik Foruma Öst-West Ernst Mühlemann. Istaknuo je da i današnji pristup konfliktima u osnovi varira između suprotstavljenih pristupa negdašnjih britanskih premijera Chamberlainea i Churchilla, dakle između aktivnog i

pasivnog odgovora. U svojem predavanju o novomu svjetskom poretku, koji smatra sve manje uređenim, pa čak tvrdi da poredak (*order*) sve više postaje neskladom (*disorder*) prof. dr. Georg Kohler sa Sveučilišta u Zürichu naznačio je i konkretne promjene u temeljnim paradigmatima globalne politike, u kojoj je "sve manje stvarnih aktera svjetske politike", čemu pridonosi i "robusni američki peace-keeping". U tom kontekstu je dr. Hans Vontobel iz privatne banke "Vontobel" predstavio i izmijenjenu ulogu bankarstva u modernom globalnom društvu, naglašujući otvorenost, javnost i transparentnost, pa tako i medije, ali i razvoj civilnog društva u cjelini kao važne nove čimbenike. Prof. dr. Kurt Imhof iz Instituta za sociologiju Sveučilišta u Zürichu predavao je o ranom prepoznavanju negativnog izvješćivanja kao sredstvu prevencije konflikta, naznačujući i pojedine konkretne primjere i situacije iz odnosa prema muslimanima u Švicarskoj.

Govorilo se i o ulozi diplomacije i međunarodnih organizacija u suvremenim konfliktima i njihovu sprječavanju. U raspravi se (samo)kritički govorilo i o koristima i preprekama švicarskoj neutralnosti u aktualnim uvjetima, posebice nakon pristupa u članstvo Organizacije ujedinjenih naroda, sve većim izazovima približavanja Švicarske Europskoj uniji kao i o humanitarnoj i drugoj preventivnoj pomoći, što je često i u Švicarskoj izloženo različitim malverzacijama, korupciji, pa i skandalima. Između ostalog, otvoreno se kritiziralo određene domaće političke krugove čiji su predstavnici svojim formalnim inzistiranjem na redovitom odvijanju vele-

poslaničkih mandata u inozemstvu početkom tekuće izborne godine onemogućili povratak pojedinih iskusnijih diplomata na važnije položaje u švicarskom Ministarstvu vanjskih poslova, čime se utjecalo i na položaj novoimenovane ministrice, ali i njezine političke opcije na predstojećim izborima. Bilo je riječi i o problematici stereotipa, pa i prigode da svoja razmišljanja s domaćim stručnjacima podijele i nazočni slovački i hrvatski vele-

poslanici. Unatoč očitim razvojnim različitostima između Švicarske i zemalja u tranziciji, poput Slovačke koja se neposredno priključuje EU ili Hrvatske koja je institucionalno udaljenija, uzajamno se ustvrdilo kako se potpora razvoju civilnog društva kroz otvoreno i transparentno djelovanje potvrđuje kao djelotvorni instrument prevladavanja unutarnjih razvojnih problema i izazova.